

نگاهی به تاریخ مطبوعات ارمنی

(۶)

۱. گرمایک (ادیک باغداساریان)

ادامه مطبوعات ارمنی ایران

۷- نورگیانک (زندگی نو)، هفته نامه سیاسی-اجتماعی و ادبی. (بعدها هفته ای دو شماره). تهران ۲۷-۱۹۲۲. صاحب امتیاز استپان خانابیان، (سپس و. هوانسیان)، سردبیر ا. مختاریان.

۸- بوبوخ، دو هفته نامه فکاهی (بعدها هفته نامه)، تهران ۴۲-۱۹۲۰، صاحب امتیاز آرمناک آقاسیان، سردبیر هایک گاراگاش (بعدا" صاحب امتیاز و سردبیر) اولین مجله فکاهی ارمنی در ایران به شمار می رود.

۹- ایرانی آشخاتاور (کارگر ایرانی)، هفته نامه (بعدها هفته ای دو شماره)، تهران ۲۱-۱۹۲۰ صاحب امتیاز واهان مسروپیان. وابسته به حزب داشناکسوتیون.

۱۰- بانور (کارگر)، هفته نامه سیاسی و ادبی، تهران ۲۵-۱۹۲۳، صاحب امتیاز زرون گینتوسیان، هیئت تحریریه به سرپرستی غازار سیمونیان.

۱۱- گاگاپار (عقیده) هفته نامه (بعدا" هفته ای دوبار) سیاسی. اجتماعی و ادبی، تهران ۲۷-۱۹۲۵، صاحب امتیاز آرتاشس بگیان، دارای هیئت سردبیری به سرپرستی دکتر آرشاک غازاریان. سعی در پیوند میان ارمنستان و ارمنیان خارج می کرد، به زندگی اقتصادی و فرهنگی ارمنستان توجه خاص داشت.

۱۲- پارسکاهای دارتسویتس (سالنامه ارمنی ایران). سردبیر و ناشر هایک گاراگاش. تنها سه سال منتشر شد، ۱۹۲۷، ۱۹۲۹، ۱۹۳۰. شامل مقاله های بسیار ارزشمند بویژه در زمینه جوامع ارمنی در مناطق مختلف ایران.

۱۳- ورازنوندر (رستاخیز)، روزنامه یومیه سیاسی-اجتماعی و ادبی. صاحب امتیاز و سردبیر، هایک گاراگاش. تهران، ۵۳-۱۹۳۰. در ابتدا هفته نامه بود (تا ۱۹۴۱) سپس هفته ای دو شماره، در ۱۹۴۳ بصورت یومیه، ۵۱-۱۹۵۰ هفته نامه در ۱۹۵۲ بصورت هفته ای سه و دو شماره. کلا" با ارتجاع ارمنی مبارزه می کرد.

۱۴- آلیک (موج)، روزنامه، سیاسی، اجتماعی، ادبی، ارگان حزب داشناکسوتیون. تهران ۱۹۳۱ تاکنون، در آغاز هفته ای یک شماره سپس هفته ای دو شماره از ژانویه ۱۹۳۵ یک روز در میان، آنگاه به عنوان روزنامه یومیه عصر. اهم مطالب آن: اخبار ایران، جهان، ارمنستان، مهاجرنشین های ارمنی، مسایل عقیدتی و حزبی داشناکسوتیون. از مخالفان سر سخت ارمنستان شوروی. صاحب امتیاز فعلی آلبرت عجمیان.

۱۵- نوراج (برگ نو). مجموعه ادبی تهران ۷۸-۱۹۳۵. سردبیران: زورایر میرزایان، گالوست خاننس. موضوع: ادبیات ارمنیان ایران، ارمنستان، شعر و نویسندگان ایران و جهان.

۱۶- آروسپاک، روزنامه مستقل سیاسی، اجتماعی، علمی و ادبی، تهران ۱۹۴۲. صاحب امتیاز و سردبیر، آرتاشس نازاریان. در سالهای ۳۶-۱۹۳۵ بصورت روزنامه دو روزه با محتوای سیاسی، اجتماعی، ادبی، اقتصادی و ایرانشناسی.

۱۷- آروولک (شرق)، هفته نامه سیاسی، اجتماعی، ادبی، تبریز ۴۶-۱۹۴۴ از ۱۹۴۵ هر سه روز یک شماره، سردبیر داویت گورگیان، طرفدار ارمنستان شوروی بود. اخبار مربوط به نبرد سربازان ارمنی در جنگ جهانی دوم در آن اهمیت داشت. نیز اشعار و داستانهای ادبی، مطالب اقتصادی و فرهنگی در آن چاپ می شد.

۱۸- آشخاتانک (کار)، روزنامه سیاسی، اجتماعی و ادبی، تهران ۴۷-۱۹۴۶. صاحب امتیاز پروفوسور گ. هاکوپیان. طرفدار ارمنستان شوروی.

۱۹- آرموهی، ماهنامه ادبی، تاریخی، هنری، تهران ۵۵-۱۹۴۵ صاحب امتیاز آندر هانپیان.

۲۰- تساخاول، دو هفته نامه فکاهی، تهران، ۵۸-۱۹۵۰، صاحب امتیاز و سردبیر پرواندا بازن میرزایان.

۲۱- لوسابر، ماهنامه کودکان و نوجوانان تهران، ۷۱-۱۹۴۹ صاحب امتیاز آشوت مرادخانیان.

۲۲- باهاک، هفته نامه (یک روز در میان)، سیاسی- اجتماعی و ادبی، تهران ۱۹۵۲. صاحب امتیاز موشغ ماستیان.

۲۳- ورلک (پیشرفت). هفته نامه سیاسی- اجتماعی و ادبی. تبریز ۱۹۵۲ صاحب امتیاز آرامانیس آرزومانیان.

۲۴- سالنامه رافی، تهران ۱۹۶۹، ۱۹۷۰، ۱۹۷۱. ناشر و سردبیر تاجات بغوسیان، شماره مربوط به ۱۹۷۱ در سال ۱۹۸۴ منتشر شد (ناشر آرمینه بغوسیان، سردبیر لئون میناسیان).

۲۵- هور (شعله، آتش)، ماهنامه ادبی، علمی، اجتماعی. تهران ۷۴-۱۹۷۱ ارمنی و فارسی. سردبیر گاگیک هواکیمیان. به طرح پیوندهای فرهنگی تاریخی ارمنیان و ایرانیان و تفحصات ادبی پرداخته است.

۲۶- پیونیک، هفته نامه سیاسی- اجتماعی و ادبی، تهران ۸۳-۱۹۷۹، صاب امتیاز و مدیر مسئول ژرژ عنبرچیان، سردبیر هراچ حق وردیان. معارف زندگی سیاسی، اجتماعی و فرهنگی ارمنیان ایران، ارمنستان شوروی.

۲۷- زیازان (رنگین کمان)، نشریه ادبی، فرهنگی- اجتماعی. ارگان انجمن ملی و فرهنگی ارمنیان ایران، تهران ۸۸-۱۹۸۲، منعکس کننده زندگی فرهنگی ارمنستان شوروی، فرهنگ و ادب ارمنیان ایران. صاحب امتیاز کارن اوهانچیان.

۲۸- آراکس (ارس)، ماهنامه سیاسی، اجتماعی، ادبی. ارگان جنبش مردمی ارمنی تهران ۱۹۸۷ تاکنون (با توقف هایی در سالهای مختلف). دو شماره اول نخست با عنوان "آراز" منتشر شد. دارای بخش فارسی و ارمنی است. سردبیر ها کوپ گریگوریان، صاحب امتیاز آنا عیسایان، اکنون توسط هیئت سردبیری به سرپرستی م. کشیشیان منتشر می شود.

این ماهنامه بویژه در باره اخبار و تحولات ارمنستان و قریب مطالب زیادی به چاپ می رساند ضمن آنکه به اخبار مربوط به ایران و سایر نقاط و مهاجرنشینان ارمنی می پردازد.

۲۹- آپاگا (آینده). ماهنامه مستقل اجتماعی و فرهنگی. نخستین شماره مهر ماه ۱۳۷۴ (سپتامبر ۱۹۹۵) به چاپ رسید. دوره جدید آن از آبانماه ۱۳۷۷ (نوامبر ۱۹۹۸) تا دی ماه ۱۳۷۸ (دسامبر ۲۰۰۰). دارای بخش فارسی و ارمنی. به طرح مسایل فرهنگی و اجتماعی ارمنستان ایران، ارمنستان، مهاجرنشین های ارمنی و قریب، اخبار ایران و جهان پرداخته است. صاحب امتیاز، مدیر مسئول و سردبیر ادیک باغداساریان (ا. گرمایک). بعد از آن تاریخ به فصلنامه ایرانشناسی تبدیل شد.

۳۰- لویس (نور)، دو هفته نامه اجتماعی- فرهنگی، تهران اسفند ۱۳۷۸ (مارس ۲۰۰۰م). تاکنون. به طرح مسایل اجتماعی و فرهنگی ارمنیان ایران، ارمنستان و مهاجرنشین ها، مسایل کلی ایران و جهان و قریب می پردازد. صاحب امتیاز، مدیر مسئول و سردبیر ادیک باغداساریان (ا. گرمایک).

۳۱- آپاگا (آینده)، فصل نامه ارمنی شناسی- ایرانشناسی. نخستین شماره بهار ۱۳۷۹ (۲۰۰۱م). تاکنون هر سه ماه یک شماره منتشر می شود به طرح مسایل تاریخی، زبانشناسی، مردم شناسی، پیوند های فرهنگی ارمنستان و ایرانیان و بطور کلی ملل هند و اروپایی می پردازد. دارای گستره توزیع بین المللی است. صاحب امتیاز، مدیر مسئول و سردبیر ادیک باغداساریان (ا. گرمایک).

پایان

از کلیه همکاران اهل قلم و اندیشه دعوت می شود با ارسال مقاله به تنوع بیشتر مطالب کمک کنند.

سر دبیر

جامعه ارمنی ایران

مصاحبه نژده هوانسیان با تلویزیون ارمنستان
 نژده هوانسیان هنرمند تئاتر و شاعر جوان ارمنی ایرانی در مصاحبه یاد شده به ارائه خلاصه ای از زندگی فرهنگی ارمنیان پرداخت. ضمناً امکانات مختلف فرهنگی ارمنیان از جمله انجمن های مختلف فرهنگی، برنامه های هنری، مطبوعات ارمنی زبان ایران در حد حوصله برنامه تلویزیونی به اطلاع رسید. مجری برنامه آنگاه چند شعر از نژده هوانسیان و آری الکساندر قرائت نمود. آقای هوانسیان آگاهی نسبتاً مبسوطی در باره دو هفته نامه لويس ارائه کرد. در مجموع ایشان تصویری گرچه خلاصه اما روشن و سودمند از زندگی ارمنیان ایران به سمع و نظر بینندگان رسانید.

ایران

شبکه ملی ارتباطات «دیتا» افتتاح شد
 «شبکه ملی ارتباطات دیتای کشور» روز ۸۰/۲/۲۷ همزمان با روز جهانی مخابرات طی مراسمی با حضور حجت الاسلام مهدی کروی رئیس مجلس شورای اسلامی و دکتر سید احمد معتمدی وزیر پست و تلگراف و تلفن افتتاح شد.
 این طرح امکان ارائه خدمات ارتباطی و اینترنت در ۴۲۰ نقطه و بیش از ۱۸۰ شهر کشور و نیز زیر ساخت های لازم را برای ارائه خدمات اینترنت به یک میلیون شهروند تهرانی و ۵۰ شبکه اختصاصی با ظرفیت ۱۲۶ مگابایت فراهم می سازد.

اعتراض نایب رئیس مجلس به بستن کافی نت ها
 جریانی در کشور مخالف اطلاع رسانی و شفاف سازی است. این مطلب را محمد رضا خاتمی نایب رئیس مجلس شورای اسلامی در جمع خبرنگاران و در پاسخ به پرسش در خصوص بسته شدن ۴۰۰ کافی نت عنوان کرد.

وی گفت: عده ای سعی می کنند با استفاده از ابزارهای موجود راه اطلاع رسانی را ببندند، بستن روزنامه ها، دستگیری نویسندگان و اقداماتی از این قبیل نیز در همین جهت است.

وی با اشاره به این که باید با متخلفین از ابزارهای جدید برخورد شود گفت: اگر هر ۴۰۰ مرکز تخلف کرده اند باید مدارک ارائه شود اما اگر مدارکی وجود ندارد برخورد مناسب تر این است که کارها به طور قانونی انجام شود. اوایل این هفته در تهران شایع شد که ۴۰۰ مرکز اینترنتی تهران تعطیل شده اند. اما روزنامه رسالت به نقل از یک مقام آگاه در نیروی انتظامی نوشت تنها ۱۰ مرکز اینترنتی که مجوز فعالیت نداشته اند، تعطیل شده اند.

● به دنبال بسته شدن کافی نت ها، در راهروهای مجلس شنیده شد که قرار است شرکتی به نام «تکتا» با طراحی نرم افزار خاصی استفاده از سایت های اینترنتی را محدود کند. این شرکت وابسته به یکی از رسانه های گروهی است.

● نمایندگان مجلس با انتقاد از مقابله با ماهواره ابزارهای اطلاع رسانی جدید و بیکار کردن ۵ تا ۶ هزار نفر در آستانه روز جهانی ارتباطات (۲۷ اردیبهشت ماه) خواستار واکنش مجلس نسبت به دستگاه های مسئول این امر شدند.

● شنیده شد سید محمد خاتمی، حسن غفوری فرد، علی شمخانی، شهاب الدین صدر، عبدالله جاسی، علی فلاحیان، احمد توکلی، رجایی خراسانی برای انتخابات ریاست جمهوری تأیید صلاحیت شده اند.

در جریان سفر به گرگان برای افتتاح یک فرودگاه جدید وزیر راه، ۷ نماینده مجلس و ۲۲ همراه در سقوط هواپیما جان باختند

صبح روز پنجشنبه (۸۰/۲/۲۷) هواپیمای حامل وزیر راه و ترابری و هیأت ۱۶ نفره همراه به اضافه ۱۳ نفر کادر و خدمه پرواز از تهران به مقصد گرگان حرکت کرد. خلبان هواپیما در آخرین تماس با مرکز راداری از نامساعد بودن هوا و احتمال بازگشت به تهران و یا فرود اضطراری خبر داد و ۱۰ دقیقه قبل از رسیدن هواپیما به گرگان تماس رادیویی خلبان با ایستگاه رادار قطع شد.

عصر جمعه بخشی از لاشه هواپیمای گمشده در ارتفاعات منطقه خرچنگ در ۲۰ کیلومتری جنوب ساری پیدا شده است و متعاقب آن سازمان هواپیمایی کشوری با انتشار اطلاعیه ای اعلام کرد هواپیما در ۲۰ کیلومتری جنوب شهر ساری سقوط کرده و تمام سرنشینان آن جان باخته اند.

پیکرهای وزیر راه و هیات همراه صبح روز یکشنبه سی ام اردیبهشت از مقابل مجلس شورای اسلامی تشییع شد.
 اسامی حادثه دیدگان این سانحه به شرح زیر است:

- ۱- دکتر رحمان دادمان وزیر راه و ترابری
- ۲- قربانعلی قندهاری نماینده مردم گرگان در مجلس شورای اسلامی
- ۳- غلامعلی هزارجریبی نماینده مردم گرگان در مجلس شورای اسلامی
- ۴- دکتر عظیم گل نماینده مردم کردکوی و بندر ترکمن در مجلس شورای اسلامی
- ۵- دکتر محمد صادق صادقی نماینده مردم علی آباد کتول در مجلس شورای اسلامی
- ۶- اترک طیار نماینده مردم گرگان و گنبد کاووس در مجلس شورای اسلامی
- ۷- علی کوهساری نماینده مردم رامیان- آزادشهر در مجلس شورای اسلامی
- ۸- سید منصور حسینی نماینده مردم مینودشت در مجلس شورای اسلامی
- ۹- مهندس محمد جعفر بهرامی معاون وزیر راه و ترابری در امور ساخت و توسعه راهها
- ۱۰- مهندس حسن دهگان معاون وزیر راه و ترابری در امور راهداری و هماهنگی امور استانها
- ۱۱- مهندس ارسلان رامحسی مدیرکل روابط عمومی
- ۱۲- محمد رضا متقالجی مدیرکل ساخت فرودگاهها
- ۱۳- رضا قلی رستمی مدیر عامل شرکت مترا

- ۱۴- معمی هلاکو عضو هیئت مدیره شرکت تهیه و تولید بالاست راه آهن
- ۱۵- محراب حقگو چرده عضو هیئت عامل و معاون فنی و ساختمان سازمان بنادر و کشتیرانی
- ۱۶- علیرضا راهی کارشناس روابط عمومی وزارت راه و ترابری
- ۱۷- احمد میرجبرئیلی عضو تیم حفاظت
- ۱۸- محمد نبی قهرودی عضو تیم حفاظت
- ۱۹- جلیل رشیدی رئیس اداره فنی و ساختمان سازمان بنادر و کشتیرانی
- ۲۰- محمود صفایی زاده خلبان
- ۲۱- حسن عقیلی سرهماندار
- ۲۲- ندا کامیابی مهماندار
- ۲۳- عیسی یعقوبیان گارد امنیت پرواز
- ۲۴- حسین کیانی گارد امنیت پرواز
- ۲۵- محمود کاظمی رهبر گارد امنیت پرواز
- ۲۶- آشوت امیر بیگیان کاپیتان
- ۲۷- آبراهام واردانیان کمک خلبان
- ۲۸- رودیک هاگوپیان مهندس پرواز
- ۲۹- هاملت اومانیان مهندس فنی
- ۳۰- سارکیس گریگوریان تکنسنین هواپیما

ارمنستان

پیام تسلیت جاثلیق گارگین دوم رهبر دینی ارمنیان جهان

گارگین دوم رهبر دینی ارمنیان جهان که بمنظور رسیدگی به امور مذهبی جامعه ارمنیان کانادا در حال حاضر در آن کشور بسر می برد، بدنال اطلاع یافتن از سانحه هواپیما در ایران، طی نوشته ای با بستگان قربانیان و مقامات ایران اظهار همدردی نموده است. در متن پیام رهبر ارمنیان آمده است: «با کمال تأسف، حین سفر کاری خود به کانادا پیرامون وقوع سانحه هواپیما در قلمرو جمهوری اسلامی ایران، که بموجب آن مقامات عالی رتبه دولتی جمهوری اسلامی ایران و خلبانان ارمنی جان باخته اند اطلاع یافتیم. از صمیم قلب با مقامات جمهوری اسلامی ایران و خانواده های عزادار مرحومین درخصوص فوت ناپهنگام و دردناک آن متوفیان اظهار همدردی می نمایم».

نویان تاپان، برگزیر ۱۰/۳/۰۱

پیام تسلیت وارتان اسکانیان درخصوص سانحه هواپیما در ایران
 متن پیام تسلیت وزیر امور خارجه ارمنستان درخصوص سانحه هواپیما در جمهوری اسلامی ایران:
 «خدمت جناب آقای کمال خرازی وزیر امور خارجه جمهوری اسلامی ایران با کمال تأسف پیرامون سانحه هواپیما در تاریخ ۱۷ ماه مه در حوالی شهر ساری ایران، که بموجب آن آقای رحمان دادمان وزیر محترم حمل و نقل جمهوری اسلامی ایران، معاونین وزرا، نمایندگان مجلس، خدمه هواپیما و دیگر شهروندان در گذشته اند اطلاع یافتیم.
 در این لحظات سخت صمیمانه اظهار همدردی می نمایم».

جناب وزیر، همدردی و تسلیت خالصانه اینجانب و تمامی کادر وزارت امور خارجه جمهوری ارمنستان را پذیرا باشید.
برای شما و بستگان مرحومین صبر و تحمل آرزو مند.
وارثان اسکانیان

روابط عمومی وزارت امور خارجه ۱۰/۰۳/۰۱

مراسم آخرین وداع با خلبانان ارمنی قربانی سانحه هوایی در ایران
در ایران آخرین وداع با خلبانان ارمنی قربانی سانحه هوایی انجام شد. روبرت کوچاریان رئیس جمهور ارمنستان پیام تسلیتی را برای آقای محمد خاتمی رئیس جمهور ایران در رابطه با سانحه هوایی ارسال داشته است. رئیس جمهور همچنین پیام تسلیتی برای افراد خانواده های خدمه قربانی شده هواپیما ارسال داشته است. در این رابطه مراسم ویژه ای در محل هواپیمائی کشوری جمهوری ارمنستان برگزار شده است.

شبکه سراسری تلویزیون ۱۰/۰۳/۰۱

“همکاریهای ما در زمینه های صنعتی و تولیدی رو به رشد می باشد”
توضیحات سفیر ایران در ارمنستان

طی ملاقات سفیر ایران در ارمنستان با تولیدکنندگان ارمنی به چنین برداشتی دست یافتیم که علاقمندی ایران در خصوص ارمنستان صرفاً در رابطه با مسیر ترانزیت و بازار غیرارمنی می باشد. در این خصوص از آقای محمد فرهاد کلینی سفیر ایران در ارمنستان درخواست کردیم تا این برداشت و فرض ما را توجیه نمایند.

این امر از قاعده اقتصادی برمی خیزد. ما از مسیرها و راههای ترانزیتی بسیاری استفاده می کنیم. بهمین خاطر همکاری با ارمنستان مکان و اهمیت ویژه خود را دارد. و اما درخصوص بازار، مسئله مهم این است که طرفین بتوانند توانمندیهای تولید ملی خود را مورد توجه قرار دهند. و گمان می کنم حضور من در میان تولیدکنندگان و دست اندرکاران ارمنستان دال بر این امر می باشد. مطمئن هستم که همکاریهای ما در زمینه های صنعتی و تولیدی رو به رشد می باشد و می تواند دورنمایی چندجانبه و بسیار خوب داشته باشد.

پرسش و پاسخ - ایراوونک ۷-۱ خرداد ۱۳۸۰

پروازهای جدید ایران - قاهره - ایران
از اول ژوئیه، طبق موافقتنامه امضا شده درباره ارتباط هوایی بین جمهوری ارمنستان و جمهوری عربی مصر، پرواز ایران - قاهره - ایران شروع بکار خواهد کرد. بنا بر ارزیابی هوانس یرتسیان مصر امکانات وسیعی جهت تامین ارتباط بسوی آمریکای جنوبی و برعکس در اختیار دارد. ارمنستان با شامل شدن در آن بازار مسافر بری که از مصر آغاز می شود، امکانات جدیدی نیز در بازار قفقازی بدست خواهد آورد. کانون ارمنی ۷۰ هزار نفری مصر نیز به ایجاد ارتباط هوایی مستقیم کمک کرده است. پرواز ایران - قاهره - ایران در سال جاری چهارمین پرواز

جدیدی از وین، پراگ و تبریز از سوی خطوط هوایی ارمنستان است.

ایراوونک: ۱۰/۰۲/۲۸

« ۱۰ کیلومتر »

طبق گزارش روزنامه "لوموند دیپلماتیک" عرض راهروی مقری ۱۰ کیلومتر در راستای رود ارس به سمت شمال خواهد بود. بدین ترتیب شهر مقری نیز وارد این راهرو خواهد شد. طبق گزارش همین نشریه پیش بینی می شود که ارمنستان از طریق دو تونل با جمهوری اسلامی ایران ارتباط داشته باشد.

هایاستانی ژاماناک: ۱۰/۰۲/۲۹

فروش گلهای ارمنستان در هلند

هوانسیان رئیس بانک "کردیت-ایروان" میگوید که بعد از کنفرانس نیویورک برای اولین بار پیش بینی می شود در هلند گلهای ارمنستان را که دارای کیفیت استثنائی هستند بفروش رسانند. همچنین قرار است که یک سرمایه گذاری ۴ میلیون دلاری در کارخانه کنسرو "آرتاشات" جهت افزایش تولیدات و کیفیت آنان بعمل آید.

همچنین اینتر موتور آرمینا نیز برنامه هائی برای "لیزینگ" (اجاره) با یک سرمایه گذاری ۱۵ میلیون دلاری را تحت سرپرستی هوانسیان دارد.

شبکه سراسری تلویزیون ۱۰/۰۲/۲۸

تظاهرات در میدان آزادی ایروان

پس از تظاهرات ۳۰ اکتبر سال ۲۰۰۰، در میدان آزادی جمعیتی به این میزان تجمع نکرده بود. حزب کمونیست نجات ارمنستان را فقط در عضویت آن کشور در اتحادیه روسیه - بلوروسی می دانند. کمونیستها می گویند: "خوشا به ساعتی که ارمنستان به عضویت اتحادیه روسیه - بلوروسی در خواهد آمد. فقط روسیه می تواند به پیشرفت امنیت، اقتصاد، صنعت و عرصه های دیگر کمک کند. سیاست خارجی کشور امروز بر علیه منافع ارمنستان است". کمونیستها اعلام می کنند: استقلال ارمنستان تخیلی است، ما هم اکنون خیلی بیشتر به بانک جهانی و سازمانهای دیگر، که خواستهای خود را به روسا و مقامات مقننه و مجریه دیکته می کنند، وابستگی داریم، ما در زیر پاشنه بیگانه، آنهم پاشنه تنفر آمیز غرب زندگی خواهیم کرد". آرامائیس بارسقیان نماینده حزب مردمی اعلام کرد: همان مورد که، رئیس جمهور و وزیر امور خارجه ۲ سال تمام تکذیب می کنند که مقری در مسئله قره باغ مورد بررسی قرار می گیرد، گواهی آنست که حکومت به مردم دروغ می گوید. آقای بارسقیان همچنین اشاره کرد که اتحادیه روسیه - بلوروسی امروز مخالف خواهد بود، تا کشوری همچون ارمنستان، که تروریسم از سوی مقامات مورد پشتیبانی قرار می گیرد، به آنها ملحق شود: در کشور، با تمام روشها بدون استثنا، نیروهای روس گرا از زمینه سیاسی رانده می شوند، فاجعه ۲۷ اکتبر یکی از شواهد آنست. با اقدام کمونیستها، مجلس ملی امروز باید درخواست ارائه شده به روبرت کوچاریان پیرامون برگزاری referendum جهت عضویت ارمنستان در اتحادیه روسیه - بلوروسی رای گیری می

کرد. ضمناً سرتیپ رومان هاروطونیان معاون رئیس کانون ارمنی در روسیه جهت شرکت در تظاهرات کمونیستها به ارمنستان سفر کرده بود.

شبکه تلویزیونی "آر" ۱۰/۰۲/۲۶

در حاشیه همایش نیویورک

در همایش نیویورک، از ارمنستان ۳۰۰ نفر شرکت داشتند. ۵۰ نفر از هیئت اعزامی از دست اندرکاران صنایع و تجارت ارمنستان بودند. در این همایش ۲۵ برنامه سرمایه گذاری ارائه شده است. با اظهارات کارن جشماریتیان وزیر صنایع و بازرگانی ارمنستان در حال حاضر دشوار بتوان ارزیابی کرد که همایش تا چه حد به بهبود طیف سرمایه گذاری کمک خواهد کرد ولی این همایش مانند ملاقاتها، همایش ها و نمایشگاه های دیگر تأثیر مثبت خود را خواهد داشت. دولت دو برنامه ارائه کرده است برنامه انرژی و برنامه صنایع معدن.

برنامه دوم در محصل دست اندرکاران خارجی علاقمندی خاصی ایجاد کرده است. با اظهارات جشماریتیان برای آنان تازگی داشت که در کشور کوچکی مانند ارمنستان تا این اندازه ذخایر مولیبدن وجود دارد. در همایش آن مشکلاتی که مانع توسعه تجارت در ارمنستان می گردد ارائه شد تا سرمایه گذاران خارجی با این مسائل آشنا شوند. این موانع کشمکش های بوروکراسی، موانع تصنیعی که در حلقه های داخلی ایجاد می شوند و مسائل حمل و نقلی هستند. برای تأمین جریان سرمایه گذاری، صلح پایدار منطقه ای اهمیت خاصی دارد ولی آقای جشماریتیان سعی کرد وارد جزئیات این مسأله نشود. در این همایش توجه خاصی به توسعه تجارت کوچک و متوسط مبذول داشته اند. انتظار می رود که اولین گروه دست اندرکاران فردا و گروه دوم در ماه ژوئن وارد ایروان شوند. در ضمن در نظر گرفته شده است که در مسکو همایشی با شرکت کشورهای عضو CIS ترتیب یابد در ماه سپتامبر بیزنس فوروم ارمنی - روسی برگزار خواهد شد.

شبکه تلویزیونی "آر" ۱۰/۰۲/۲۶

بین المللی

قرائت پیام وزیر امور خارجه قره باغ در نشست مجمع کل سازمان ملل

پیام نائبرای ملکومیان وزیر امور خارجه قره باغ بعنوان اسناد رسمی در ۵۶ - مین نشست مجمع کل سازمان ملل منتشر شده است که در آن خصوصاً ابراز تأسف می گردد که طرف آذری مبارزه تبلیغاتی را فعالیت می سازد و بر علیه قره باغ توطئه می کند تا قره باغ در رابطه با مسائل اساسی گذشته وارد بحثی بی ثمر گردد.

شبکه تلویزیون "آر" ۱۰/۰۲/۲۸

شرکت تهران در روند حل مسئله قره باغ مفید است
فیلم د سرومان رئیس جدید فرانسوی گروه مینسک OSCE در باکو اعلام نموده است که: " هدف از سفر روسای گروه مینسک به منطقه تماس با

سران دو کشور و ادامه فعالیت های آتی مربوط به حل درگیری می باشد.

بر اساس گفته های وی ، جامعه بین المللی روند رویدادهای منطقه را بدقت پیگیری می کند و اهمیت خاصی برای حل درگیری قره باغ بطور "متعادل و متوازن" قائل است. دیپلمات فرانسوی از پاسخ این سؤال که آیا منافع کشورهای گروه منسک در قفقاز به یکدیگر برخورد می کنند و چگونه تاثیری می تواند بر حل درگیری داشته باشد ، اجتناب ورزیده است. بر اساس گفته های وی فرانسه بی طرف است و منافع سیاسی در منطقه ندارد.

دیپلمات فرانسوی سخنان خویش را چنین ادامه می دهد که با در نظر داشتن روابط خوب ژاک شیراک رئیس جمهور فرانسه وحیدر علی اف رئیس جمهور آذربایجان باید بگویم که برسمیت شناختن قتل عام ارمنیان از سوی پاریس نمی تواند بسر عملکردهای موفقیت آمیز فرانسه در منطقه تاثیر داشته باشد

فیلپ د سرومان در پاسخ این سؤال که ایران در حل درگیری قره باغ چگونه نقشی می تواند داشته باشد ، چنین گفته است که : شرکت تهران در عملکردهای حل درگیری به این علت مفید است که ایران درک خواهد نمود که هیچ اتفاقی بر ضد منافع ایران در منطقه صورت نمی گیرد.

سنارک، رادیو آزادی ۱۰/۰۲/۲۹

بدون قره باغ کوهستانی مسئله حل نخواهد شد بنا به گزارش خبرگزاری مדיا ماکس، نیکولای گریبکوف رئیس مشترک روسی گروه منسک که همراه با همکاران آمریکایی و فرانسوی خود در روز ۱۹ و ۲۰ مه در قره باغ کوهستانی بسر می برد اعلام کرده است: "قره باغ کوهستانی عاملی بزرگ و خودکفا است و با عدم در نظر گرفتن آن در مذاکرات و علاوه بر این مخالفت علیه منافع آن، دستیابی به حل پایدار و واقعی امکان پذیر نخواهد بود." سیاستمدار روسی یادآوری کرده است که در سال ۱۹۹۲ هنگام جلسه مشورتی وزرای امور خارجه عضو کشورهای OSCE در هلسنکی قره باغ بعنوان طرف ذینفع نامیده شده بود و بهمین خاطر "جدا از تمایلات دیگران، قره باغ کوهستانی طرف درگیر است". نیکولای گریبکوف با پاسخ به سؤال درباره شامل کردن نمایندگان قره باغ کوهستانی در گفتگوی کوچاریان- علی اف ذکر کرده است که این امر "حتماً صورت خواهد گرفت". همزمان، سیاستمدار گفته است که او فعلاً نمی تواند زمان دقیق شرکت قره باغ کوهستانی را اعلام کند.

هایکان اماناک ۸/۰۳/۱

"نیویورک تایمز" از انتشار بیانیه روشنفکران ترک مقیم آمریکا امتناع ورزیده است "نیویورک تایمز" یکی از بانفوذترین و بزرگترین روزنامه های جهان از انتشار بیانیه نمایندگان روشنفکران ترک مقیم آمریکا امتناع ورزیده است. پناهر گزارش روزنامه "ترکیش دیلی نیوز" نشریه آمریکائی برای عمل خود چنین دلیل آورده است که اعلامیه ارائه شده که از سوی ۱۲۵ دانشمند ترک از جمله ارول یورولمازوقلی و هایران از امضا شده بود، اطلاعات دروغین در خود داشت. بنظر ریاست روزنامه چاپ نیویورک اصطلاحات موجود در بیانیه که مدت

زمان مشخص تاریخ کشور را توصیف می کند، با اطلاعات مربوط به واقعه های تاریخی معروف و پذیرفته پیرامون قتل عام ارمنیان متناقض هستند.

نویان تاپان، برگزیر ۱۰/۰۳/۰۲

رئیس جمهور قره باغ در فرانسه

آرکادی غوکاسیان رئیس جمهور قره باغ که طی سفری کاری در فرانسه به سر می برد ۱۴ مه با روزنامه های "تول د آرمین" و "هساراج" در رابطه با راهکار پیشنهادی گروه منسک OSCE در خصوص حل و فصل درگیری قره باغ، وضعیت موجود اجتماعی - اقتصادی، توسعه های سیاسی داخلی و خارجی جمهوری مصاحبه مطبوعاتی داشته است. الگ یسائیان رئیس مجلس ملی قره باغ در همان روز با ماهنامه "فرانس آرمین" مصاحبه داشته و برنامه های توسعه اقتصادی و مسائل اسکان مجدد در قره باغ را ارائه کرده است.

عصر آن روز هیئت قره باغی با مسئولین UMF (انجمن پزشکان ارمنی فرانسه) ملاقات داشته است. نمایندگان UMF قول داده اند تا به توسعه برنامه های این عرصه در قره باغ کمک کنند. اعضای هیئت قره باغ ۱۵ مه با ژان پل برد شهردار ویلاریان ، رئیس گروه دوستی ارمنی - فرانسوی مجلس فرانسه ملاقات کرده است. طی ملاقات مسائل مربوط به توسعه و تثبیت همکاری های بشردوستانه بین ویلاریان و قره باغ مورد بررسی قرار گرفته اند. آرکادی غوکاسیان در رابطه با انتخاب در سمت شهردار ویلاریان به آقای برتین تبریک گفته است. اعضای هیئت با کانتلیاک شهردار جدید کلامار نیز ملاقات داشته اند. توافقی پیرامون ادامه کمک به دانشگاه دولتی قره باغ از سوی شهرداری کلامار کسب شده است .

همان روز آ. غوکاسیان با خانم ایسلر یگن گزارشگر امور قره باغ در پارلمان اروپایی گفتگو داشته است . طی ملاقات رئیس جمهور قره باغ دورنمای حل و فصل درگیری قره باغ را ارائه کرده است. آرکادی غوکاسیان با اشاره کردن به توسعه تبلیغات ضد ارمنی اخیر از سوی آذربایجان در این خصوص ابراز نگرانی کرده و اطمینان بخشیده است که اروپا قادر است از اینگونه گامهای آذربایجان برای از سر گیری جنگ، جلوگیری نماید . آرکادی غوکاسیان رئیس جمهور قره باغ ۱۶ مه عازم مارسل شده و از کلیسای ارمنیان مارسل بازدید نموده است. رئیس جمهور قره باغ ادای احترام نسبت به شهدای قتل عام ارمنیان نشان داده است. در همان روز ملاقات آرکادی غوکاسیان با سناتور ژان نوئل گفینی ، رئیس شورای کلب منطقه بوش دیو دون انجام گرفته است طی ملاقات به دورنمای مساعدت به توسعه اقتصادی قره باغ اشاره کرده اند. ژان نوئل گفینی با پذیرفتن دعوت رئیس جمهور قره باغ قول داده است تا پایتیز امسال به همراه گروهی از دست اندرکاران و اقتصاد دانها به قره باغ سفر نماید.

آرکادی غوکاسیان عصر همان روز طی ملاقات با نمایندگان جامعه ارمنی با جزئیات کامل به سیاست داخلی و خارجی قره باغ ، وضعیت اجتماعی اقتصادی کشور را ارائه نموده و به سئوالهای مختلف حضار پاسخ داده است.

۱۷ مه رئیس جمهور قره باغ از مدرسه ارمنی شهر بازدید نموده و همچنین با کارو هوسپیان رئیس جامعه منطقه ۱۳ و ۱۴ ملاقات کرده است. آرکادی غوکاسیان همان روز با سیلوی آندروی معاون رئیس شورای منطقه قون آلیپی و نماینده پارلمان اروپایی ملاقات کرده است. طی ملاقات مسائل مربوط به مساعدت به توسعه جمهوری مورد بررسی قرار است. سپس رئیس جمهور قره باغ از شهرداری مارسل بازدید نموده و با ر. بلوم معاون شهردار ملاقات کرده است. آرکادی غوکاسیان با هم صحبت خود پیرامون وضعیت اجتماعی - اقتصادی قره باغ و دورنمای حل و فصل درگیری قره باغ صحبت نموده است.

سرویس خبری ریاست جمهوری قره باغ، هاپاستانی هانراپوتیون ۱۰/۰۳/۰۱

آرکادی غوکاسیان: "قره باغ مستقل است و هرگز در ترکیب آذربایجان نخواهد بود"

استپاناکرت، ۱۸ می آرکادی غوکاسیان رئیس جمهور قره باغ در مصاحبه با ایستگاه رادیویی ارمنی "آب" فرانسه گفته است: "قره باغ مستقل است و هرگز تحت تابعیت آذربایجان نخواهد بود. این امر غیرممکن است." وی خاطرنشان کرده است که این امر مطلبی دیگر است که مذاکرات پیرامون حل مسئله در شرایط مخفی برگزار می شوند. رئیس جمهور قره باغ گفته است: "چنین دیپلماسی تا حدی برای ما قابل درک است و اگر چه امروز در رابطه با شرکت قره باغ در مذاکرات بعضی مشکلات وجود دارند، اما ما مشورت می کنیم، مرا در جریان می گذارند." وی خاطرنشان کرده است: "طبیعتاً من نمی توانم بجای علی اف و کوچاریان جواب بدهم که آنها تا چه حد از مذاکرات راضی هستند، اما ما در صورت تحقق مسائل و اهدافی که در برابر خود قرار داده ایم، راضی خواهیم بود."

آزگ ۸/۰۲/۲۹

آرکادی غوکاسیان : "تبادل مغربی با قره باغ صحیح نمی باشد"

آرکادی غوکاسیان که بنا به سفر کاری در فرانسه بسر می برد در گفتگویی که با خبرنگاران داخلی داشته ، چنین اعلام نموده است که : شرکت قره باغ در این دوره از مذاکرات مسئله اصولی نمی باشد زیرا "مهمترین مورد برای ما، نتیجه مذاکرات می باشد نه قالب مذاکرات". درگیری قره باغ نمی تواند با شرکت یک یا دو رئیس جمهور حل گردد، تمام ارمنیان حق دارند در حل این مسئله شرکت داشته باشند. رئیس جمهور قره باغ کوهستانی مطمئن نیست که راه حلی پیدا خواهد شد که برای تمام طرفین درگیر می تواند قابل قبول باشد. رئیس جمهور قره باغ سخنان خویش را چنین ادامه داده است : "قره باغ هرگز اجازه نخواهد داد مسائل خود را به حساب ارمنستان حل نماید ، تبادل مغربی با قره باغ صحیح نمی باشد ، ما هرگز با چنین واریاتی موافقت نخواهیم کرد "

به نظر آرکادی غوکاسیان تجربه جامعه بین المللی مبنی بر اینکه قره باغ تحت تسلط آذربایجان باشد ، گران تمام خواهد شد. رئیس جمهور قره باغ بر این

نظر می باشد که برای حل درگیری قره باغ دو واریانت می تواند وجود داشته باشد:
۱/ پیوستن قره باغ به ارمنستان /۲ استقلال جمهوری قره باغ کوهستانی".
آزگ ۱۰/۰۲/۲۷

علمی

انسانهای امروزی باهوش تر از اجدادشان هستند
لندن- خبرگزاری جمهوری اسلامی: به نوشته هفته نامه "آبزرور" چاپ لندن، جدیدترین مطالعات علمی روانشناسان آمریکایی نشان داده است که انسانهای امروز به مراتب باهوش تر از اجدادشان هستند. این هفته نامه افزود: مطالعات انجام شده در این مورد که نتایج در مجله "سایکولوژیکال رویو" متعلق به اتحادیه روانشناسان آمریکا چاپ شده است، حاکی از بالا رفتن ضریب هوش (آی کیو) ملیت های مختلف در مقایسه با گذشته است.

افزایش تدریجی میزان هوش انسان را "جیمز فلین" روانشناس معروف آمریکا کشف و به "تأثیر فلین" نام گذاری کرده است.
فلین و همکارش "بیل دیکنز" بهبود کیفیت آموزش را عوامل موثر در باهوش تر شدن انسان دانسته اند. آنها همچنین معتقدند، بر انگیزنده بودن محیط اطراف انسان مهمترین عامل موثر در افزایش هوش افراد است.
در این مقاله آمده است، انسانها امروز از مطالعه، یافتن پاسخ معما و انجام کارهای غیر تکراری و چالش انگیز، بیشتر لذت می برند که اینها موجب می شود مغز فعال شود.
با بیشتر بر انگیزخته شدن مغز، یک دایره هوش ایجاد و در نتیجه مرتباً بر سطح هوش افراد افزوده می شود.

از سوی دیگر، محیط کار و زندگی افراد تغییر کرده و آنها با توجه به امکانات رفاهی در خانه، وقت اضافی بیشتری دارند که در ازای آن به تماشای تلویزیون، معاشرت و خواندن کتاب که در هر سه مورد به ویژه مورد آخر مغز افراد برانگیزنده و بر هوش آنها افزوده می شود.

در روزگار کنونی، انسانها در محیطهای کاری کمتر از گذشته به کارهای تکراری مشغول هستند و استفاده از دستگاه ها و وسایلی نظیر رایانه، ذهن آنها را برانگیزنده و به بیشتر شدن هوش افراد کمک می کند.

کمبود ویتامین "آ"

زهرا یاری بهیار مرکز آموزش، خدمات و تحقیقات تنظیم خانواده شهید نور سعادت
کمبود ویتامین "آ" یکی از مهمترین کمبودهای تغذیه ای در بین کودکان خصوصاً در سنین پایین است.

به طور کلی کمبود ویتامین "آ":

-باعث افزایش خطر ابتلا به انواع عفونتها، خصوصاً اسهال و عفونتهای دستگاه تنفسی و مرگ در کودکان می شود.

-خطر عفونت و مرگ کودکان را به میزان ۲ تا ۴ برابر افزایش می دهد.

-دوره نقاهت بیماریها را طولانی تر می کند.
-در موارد شدید، کمبود این ویتامین باعث شب کوری، آسیب رسیدن به چشمها و نهایتاً "کوری مطلق" می شود.

-موجب اختلال در رشد استخوانها و سیستم خون سازی در بدن کودک می شود.

کودکان ۶ ماهه تا ۶ ساله آسیب پذیرترین گروه سنی از نظر کمبود ویتامین "آ" هستند زیرا:

-رشدشان سریع است و به همین دلیل نیازشان به ویتامین بیشتر است.

-بیشتر دچار بیماریهای عفونی می شوند و در نتیجه بیشتر دچار بی اشتها می شوند و دریافت مواد مغذی از جمله ویتامین "آ" در این محدود می شود. در اثر

اسهال و عفونتهای دستگاه گوارش، بیماریهای انگلی، جذب این ویتامین در آن کاهش می یابد.

چه کودکانی بیشتر در معرض خطر کمبود ویتامین "آ" هستند؟

-کودکان مبتلا به سوء تغذیه پروتئین، انرژی و یا بیماریهای عفونی بخصوص اسهال، سرخک دستگاه تنفسی و آبله مرغان.

-شیرخوارانی که از شیر مادران تغذیه می کنند که خود دچار کمبود ویتامین "آ" هستند. بخصوص شیرخوارانی که آغوز را که منبع بسیار خوبی از ویتامین "آ" است دریافت نکرده اند.

-کودکانی که در مناطق کمبود ویتامین "آ" نظیر مناطق خشک زندگی می کنند. خطر کمبود ویتامین "آ" در فصولی از سال که سبزیها و میوه های سرشار از این ویتامین کم است نیز افزایش می یابد.

-نوزادان با وزن تولد کمتر از ۲/۵ کیلوگرم.
-کودکان خانواده های کم درآمد.

عامل اصلی کمبود ویتامین "آ"

۱-مصرف ناکافی مواد غذایی حاوی ویتامین "آ".
۲-اتمام ذخایر کبدی آن در بدن (این مسئله خصوصاً در مورد مادران باردار شیرده از اهمیت ویژه ای برخوردار است زیرا ذخایر این ویتامین در بدن نوزادان آنها نیز کم است به علاوه شیر این دسته از مادران از نظر ویتامین "آ" کمبود دارد).

۳-کاهش جذب و یا اختلال در تبدیل و استفاده ویتامین "آ" در بدن در اثر عفونت و بیماری و یا مصرف ناکافی چربی و روغنها و پروتئین (مواد غذایی حاوی روغن و چربیها برای جذب مناسب ویتامین "آ" و پروتئین برای استفاده مناسب آن توسط بدن ضروری است).

منابع غذایی ویتامین "آ":

برای شیر خواران بهترین منبع ویتامین "آ" شیر مادر است. ویتامین "آ" در منابع گیاهی به صورت پیش ویتامین انواع کاروتن ها و بویژه بتاکاروتن و در منابع حیوانی به شکل "رتینول" فعال یافت می شود. بهترین منابع ویتامین "آ" منابع حیوانی آن است.

منابع حیوانی:

جگر- زرده تخم مرغ- شیر پرچربی- کره- روغن- کبد- ماهی- ماهی کوچک با جگر (مثل کلیکا)

منابع گیاهی:

سبزیهای سبز برگ تیره- سبزیهای زرد مثل هویج و کدو حلوايي- میوه های زرد و نارنجی مثل زردآلو- قیسی- خرما- نارنگی

نحوه پیشگیری از کمبود این ویتامین با استفاده از مکملهای این ویتامین

طبق توصیه های بین المللی، یکی از روشهای سریع و مؤثر در پیشگیری از کمبود ویتامین در افراد در معرض خطر استفاده از مکملهای ویتامین "آ" است که به سه طریق انجام می شود:

- ۱- توزیع همگانی مکمل ویتامین "آ" با دوز بالا در جوامع در معرض خطر کمبود.
- ۲- توزیع یک مرحله ای مکمل ویتامین "آ" با دوز بالا به کودکان در معرض خطر شدید کمبود.
- ۳- توزیع مکرر مکمل ویتامین "آ" با دوز کم در زنان باردار.

زبانزدهای ارمنی - فارسی - انگلیسی

Հայերեն-Պարսկերեն-Անգլերեն արածաճի Armenian-Persian-English Proverbs

گردآوری و پژوهش: تامار پانوسیان

Աշխատ. Թամար Փանոսյանը By Tamar Panosian

56- Աչքի տեսածը հաստատ է,
բան թէ ականջի լսածը:

شنیدن کی بود مانند دیدن.

Better seen than heard.
Seeing is believing.

57- Հարցնելով երուսաղէն
կերթան:

پرسان پرسان، به کعبه بتوان رفتن.

The travel person will find a
way to Rome.

58- Ուղտը նստողը կուզէկուզ
ման չի գայ:

اُشتر سواری و دولا دولا

Fish or cut bait.

59- Հատ ծիծաղը լաց կը բերի:

آخر هر سور جهان شیون است.

After laughter, tears.

60- Բռնը ինչ կուզի, երկու
աչք:

کور از خدا چه می خواد دو چشم بینا.

It's just what the doctor rdered.

شعر مادرانه در ادب ارمن

«پیشکش به روان پاک و یاد جاودانی مادرم»

ادیک باغداساریان (ا. گرمایک)

(متن سخنرانی در بخش ارمنی بنیاد نیشابور مورخ ۷۲/۴/۳۰)

سخن آغاز

«شعر ارمنی، فریاد معنویت قومی است که بی هیچ علت و انگیزه معقول و منطقی سالیان دراز در چنگال نفرت و بغض مردمی شریر دست و پا زده است. قومی که تنها از هزار و ششصد سال پیش با خط امروزی خود کتابت می کرده و ادبیات و فرهنگی غنی داشته است.»

«خوشه» - احمد شاملو

«در شعر ارمنی ما زندگی، نبرد، تلاش، آگاهی و آرزومندی های ملت ارمنی را شاهدیم، ملتی که بارها در قتل عام های تاریخی نابود شده، ملتی که واژه عشق و همبستگی را خوب می شناسد، ملتی که با همه ستم هایی که در تاریخ بر او رفته، فرهنگش راه فولکلورش را و خصلت قومیش را از دست نداده است.»

«کیهان»

«شعر ارمنی لطیف است و انسانی، «غربت»، «اندوه»، «تنهایی» در شعر ارمنی جای ویژه ای دارد، ستایش طبیعت گاهی بهانه ای است برای شاعر تا از «ناکجا آباد سخن به میان آورد که آرزویش را دارد»، شعر ارمنی تازه پا نیست ریشه ای عمیق دارد و شاعر ارمنی با مردم اطرافش بیگانه نیست، بل در میان آنها بسر می برد، گفت اند که «در وجود ارمنی شاعری خفته است»، و این سخن را ما در صداقت این قوم در می یابیم.»

«اطلاعات شماره ۱۳۷۷»

«برای ما ایرانیان که با مردم ارمنی زبان هموطن در آمیخته ایم و با زادگاه آنان همبستگی داریم، آشنایی با فرهنگ ارمنیان ضرورت تام دارد، چرا که شناختن فرهنگ و ادب هر ملت شناسایی روح آن ملت است و چنین است که تفاهمی عمیق و نزدیک فراهم می آید.»

«زن روز شماره ۲۵۷»

«ادبیات ارمنی، بارزترین اسناد موجودیت مردمی سرگشته و با احساس است، مردمی که در کشاکش رویدادهای تاریخی به شکلی بودن خود را اثبات می کنند و در هر حال راه و فضای تنفسی آرام را می یابند، در بطن این اسناد، شعر ارمنی بحق مقامی رفیع دارد.»

«کیهان»

«شاعر ارمنی، فرزند خلف قومی است که تاریخ زندگیش، کتاب غرور آفرین درد، رنج، فریاد، خروش، خون و مصیبت است، قومی که حوادث زندگی اش خود به تنهایی نمونه ای از حوادث بلاآزمیز جهان را در خود دارد.»

«روشنفکر شماره ۷۸۷»

«شعر ارمنی سرود پایداری انسانی است در برابر ستمکاری های تاریخ و نشانه ای است از آنچه ملت ها و اقوام را پیوندی جاودانه می بخشد، پراکندگی و جدا ماندگی بیشتر شاعران ارمنی از زادگاه خویش، و ستم هایی که در طول تاریخ بر ارمنیان روا داشته شده است، لحنی تلخ و اندوهگین به بیان بیشتر شاعران این قوم داده است.»

«زن روز شماره ۲۰۵»

ادب ارمن اقیانوسی از درد و غم، دوری از معبود، معشوق و میهن و مادر، اقیانوسی از احساس و اندیشه است. رویدادهای تاریخی انسانی به نام ارمنی راچنان از میهن و مام وطن دور ساخته که نوعی حزن و اندوه ابدی در اعماق دل او به بزگی اقیانوس پدید آمده است. غم غربت و دوری از میهن در طول زمان به دوری از مادر مشابهت یافت و بتدریج این دو معنی یکی شدند، هر جا سخن از میهن پیش آید گویی سخن از مادر است و دوری از مادر همچون غربت و هجران از میهن.

در نخستین قطعات شعری که از ادبیات باستانی باقی است. اشاره به دردهای شده است که مادران برای زایش فرزندان خود متحمل می گردند:

آسمان و زمین دچار در زایمان بودند،
و دریای سرخ نیز چنین بود،
و در دریای نی های سرخ نیز درد می کشیدند.
از دهان نی ها دود بر می خاست
و در دود کودکی می دودید
موهایش آتشین بود،
ریشش شعله ور بود
و دیدگانش خورشید بودند.

در این شعر زایش خدای واهانگن بیان می گردد. شعر احتمالاً "مربوط به سده ششم پیش از میلاد است که موسی خورنی در کتاب تاریخ ارمنیان خود آورده است.

چنان که می بینیم نخستین سطر از نخستین شعر ارمن از دردهای مادر یاد می کند.

دردهای مادر نه بداعتی دارد و نه نهایتی، دیری نمی گذرد که درد و غم مادر با غربت و جلای وطن در هم می آمیزد و یک رشته در ادبیات ارمن و در دل های هزاران شاعر گمنام که دچار غم هجران شده اند، بوجود می آید، رشته ای به نام سرودهای غربت. بنا به نظر مانوک آبیان ارمنی شناس نامی، این سرودها از اعماق تاریخ قوم ارمنی سرچشمه می گیرند، و با سرودهای بی خانمانی و سوگنامه ها نزدیکی دارند (۱). نمونه های باستانی آنها برای ما به جا نمانده اند لیکن از سده های یازدهم و سیزدهم نمونه هایی داریم. مثلاً "یکی از این ها را هوانس حکیم را (hovaness imastaser) در شاراگان (نوعی سرود مذهبی) غوندیان قید می کند. نرسس لامبروناتسی (nerses lambronatsi) نیز به همان ترتیب به مرثیه خوانی سرودهای "ملت مصیبت دیده"، و "غربت ارمنی" می نشیند.

از شاعران معروف ارمنی که سرودهای غربت نوشته است باید هوانس یزنکاتسی (hovaness yerzenkatsi) را نام برد. برای نمونه چند سطر از شعر او را بخوانیم:

«آنکه به غریبان ناسزا گوید، خود نیز غریب شود. به سرزمین غربت رود و درد غریب بیند. گر غریب در دیار غربت غرق زر و سیم شود، در هجران و غربت، این زر و سیم خاکستری نیرزد.» (۲)

در سده های ۱۶-۱۵ سرودهای غربت به اوج ترقی خود می رسند. از چهره های درخشان ادبی سده ۱۵ باید مگردیچ نقاش (mekertich naghass) را نام برد. سرودهای او به همه جا سرایت می کنند و حتی وارد سرودهای مذهبی و کلیسایی می شوند.

«ای غریب، دلنگ نباش، روزهای سختی خواهند گذشت، غریبان به خانه باز می گردند، اگر نمی توانی، نمان، می گویند خداوند تعالی، همه غریبان را می آمرزد، به تو نیز یاری می رسد تا به مراد دلت برسی.» (۳)

در سده های ۱۸-۱۶ سرودهای غربت عمومیت و محبوبیت بیشتری می یابند. سرودهای عشق، حسرت و سرودهای مردمی برای غریبان پدید می آیند و در اینجا است که با نام شاعران جدید برخورد می کنیم: نرسس باغیشتسی (nerses baghishetsi)، آندریاس آرزکنتسی (andreas artsketsi)، هوانس هالبتسی (hovaness halebtsi)، سیمون جلفایی، گریگور اوشاگانتسی، موسس ارزرومتسی (mosses erzrumtsi)، کاراپت آرولتسی و جز اینان.

در سده ۱۹ هیچ نویسنده ارمنی یافت نمی شود که به دردها و رنج های دیرینه غریب ارمنی توجه نکند و آنها را به تصویر نکشد. از سده های ۱۱ تا بعد در آثار بسیاری از شاعران شعر غریب "گروننگ" یا "درنا" دیده می شود.

این شعر از اعماق دل غریبان ارمنی سخن می گوید:

«درنا، غلامم آوایت را، از کجا می آیی؟

درنا از سرزمین ما ناچیز خبری نداری؟

مشتاب، بزودی به دسته ات خواهی رسید،

درنا، از سرزمین ما خبری نداری؟»

گذشته ام، ملک و باغم را، راهی اینجا شده ام،
آنگاه که آه می کشم، رنج می برد روانم،

درنا، لحظه ای بمان آوای توست در روانم،
درنا از سرزمین ما ناچیز خبری نداری" (۴)

گزیده ای از شعر مادرانه در ادب ارمن

رویا

سمبات شاه عزیز (۱۹۰۷-۱۸۴۱)

نغمه ای دلنواز شنیدم
گویی مادرم بود
پرتویی از شادی درخشیدن گرفت
آه، افسوس که رویا بود.

در آنجا از چشمه ساران
گویی در و مروارید می بارید
پاک و روشن چون بلور
رویایی دیدنی و رویایی.

و نغمه غم انگیز مادرانه
روزهای کودکی ام را یادآور شد
بوسه های مادرم را احساس کردم
آه افسوس که رویا بود.

مرا در سینه آرزوهایش جای داد،
چشمان گریانم را پاک کرد،
لیک اشکهایم روان بود و روان،
آه، چرا، چرا رویا بود؟

دوم ژانویه ۱۸۶۴
ترجمه ا. گرامانیک (اول ژانویه ۱۹۹۰)

آخرین وداع

سمبات شاه عزیز ۱۸۶۵
ترجمه ا. گرامانیک ۱۹۹۳/۰۷/۱۲

سوار بر اسب شدم
و راهی مسکوک،
حتی اشکهای مادر ندیدم
تند و تیز تاختم.

به گرامی مادم گفتم،
که باید اشکهایت را پاک کند؟
گفت: در انتظارت خواهم ماند
تا پیش من باز گردی.

لیک روزها و سالیان دراز
می آیند و سپری می شوند.
اشکهای مادرم دریا شدند و
یک روز خوش ندیدند.

ادامه در شماره آینده

پانویس ها

۱. مانوک آبیان، تاریخ ادبیات کهن ارمنی، جلد دوم، ایروان، ۱۹۴۶، ص ۵۱.
۲. هوانس یرزنگاتسی، ایروان، ۱۹۸۶، ص ۳۳.
۳. (۳) "مگرددیچ نقاش"، ایروان، ۱۹۶۵، ص ۱۶۶-۱۶۵.
۴. (۴) ارمنی بیاموزیم، نگارش ا. گرامانیک، تهران، ۱۳۶۲، ص ۱۴۳.
۵. (۵) شعر ارمن از دیر باز تا سده هشتم، ایروان، ۱۹۸۱، ص ۱۷۹.
۶. (۶) سرود نامه، ایروان، ۱۹۵۶، ص ۲۶۱.
۷. (۷) سرودنامه، ایروان، ۱۹۵۶، ص ۲۴۳.
۸. (۸) راپایل پاتکانیان، ایروان، ۱۹۵۵، ص ۶۸.
۹. (۹) ارمنی بیاموزیم، ا. گرامانیک، تهران: بنیاد نیشابور، ۱۳۶۲، ص ۱۴۵.
۱۰. (۱۰) زبان زدهای ارمنی، آرام، غانالانیان، ایروان، ۱۹۶۰، صفحات ۲۶۲، ۲۶۳، ۳۲۳، ۶۶.

۸۶

از طرفی نیز مهر مادر در شعر قدیم ارمنی با آمیزه ای از اندیشه های مذهبی به صورت ستایش مریم مقدس تبلور می یابد:

ای مریم مقدس، ای معبد پاک،
ای حیات بخش و مادر موجودات
در میان زنان سزاوار ستایشی،
ای مریم عذرا، مادر عیسی... (۵)

عاشق های ارمنی که شاعران، نوازندگان دوره گرد بوده اند این سرودهای دردناک را از شهری به شهر و از دهی به ده دیگر می بردند و برای مردم می خواندند. آمیزش عشق به مادر و عشق به میهن غم هجران رد شعر اینان متبلور می گردد و زمینه برای وحدت مادر و میهن فراهم می شود:

"در دنیا تنها یک بهشت هست،
آنهم تویی، تو،
در کل جهان، فقط تویی ستوده،
من عاشق، نشستم و وصف تو کردم،
همچون مهر و محبت مادرانه،
دریای مهری تو ای میهن... (۵)

عاشق آشوت نیز چنین می گوید در وصف مادر:

چون ماه، چون امید، حیات بخش،
مهر مادر چون زندگی گرانها است،
برای فرزند همیشه درخشان و نورانی،
مهر مادر در اعماق دل، ابدی است.

دیری نمی گذرد که وحدت مادر و میهن در شعر نوین ارمن تجلی می یابد. رود ارس که یکی از سمبل های ملی ارمنیان و مهمترین رود ارمنستان است، نیز به پیشوند مادرانه مزین می گردد. آراکس مادر یا ارس مادر (mayr araks). راپایل پاتکانیان شعری برای ارس مادر می نویسد:

در سواحل ارس مادر
سرگشته راه می پیمایم،
در خاطرات اعصار کهن
در تکاپو هستیم... (۸)

پس از آن آمیزش مادر و میهن در شعر آوتیک ایسهاکیان شاعر نامی ارمن تجلی می یابد.

"از وطنم دور شده ام،
و از مادر عزیزم جدا

غریب و بی نوایم، بی خانه ام،
غمگین و افسرده ام، بی خوابم... (۹)

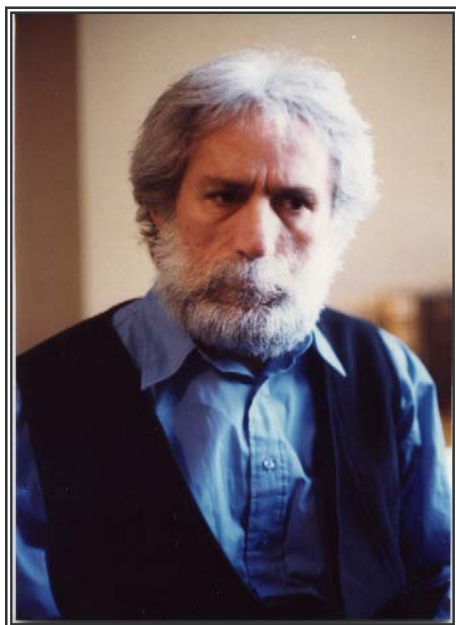
در زبان زدها و داستان های ارمنی نیز مادر نقش بسزایی دارد: برای نمونه چند مورد را یادآور می شوم:

- نام مادر جهیزیه دختر.
- یک دعای مادر، نفرین هفت کشیش را بی اثر می کند.
- جوجه زیر بال مادرش بزرگ می شود.
- مادر را ببین، دخترش را ببستان.
- قسم پدر قسم نیست، قسم مادر قسم است.
- نگهدارنده یتیم خداوند است. (۱۰)

گفتگوی اختصاصی «لویس» با

احمد نوری زاده

شاعر و مترجم معاصر

شاعران ارمنی هم به مثابه شهروندان
جهان دغدغه انسان معاصر را دارند

شاعر نامدار ارمنی تبار ایرانی بود که با نام «قدرت معجزه گر» از سوی انتشارات گوتنبرگ به بازار کتاب عرضه شد. چند سال بعد مجموعه دوم این شاعر ارمنی را با نام «سلام بر تو ای انسان» آماده چاپ کردم که از سوی انتشارات دنیا به بازار کتاب عرضه شد.

بعد ها به مرور آثاری از هوهانس تومانیان شاعر و نویسنده نامدار ارمنی یقیسه چارنتس، آکسل باگوتس، هراچیا کوچار و دیگران را ترجمه کردم که با نام های «آی وطن!»، «سرودهای سرخ»، «۲۶ کمیسر» و «تسولاک» به خوانندگان فارسی زبان عرضه شدند.

لویس: برای ما از سابقه زبان ارمنی بگویید و این که منشاء این زبان چیست. نوری زاده: منشاء زبان ارمنی زبان اولیه یکی از اقوام تشکیل دهنده ملت ارمنی یعنی «هایاسا»ها بوده است. این قوم که زبان هند و اروپایی ویژه خود را داشته است به مرور در روند کند ادغام و اختلاط اقوام و طوایف ساکن در کوهستانهای هزار شاخه ارمنستان آن را به زبان رایج ملت ارمنی تبدیل شده است. شما می دانید که ملت ارمنی از ادغام و اختلاط اقوام و طوایف اولیه ای چون خت ها، هایاساها، خورری ها و دیگران تشکیل شده است. این اقوام و طوایف در هزاره های پیش از میلاد در این نقطه از دنیا در کنار هم می زیستند و در روند کند ادغام و اختلاط ملی ویژگی های اتنیک و اتیک خود را به یکدیگر انتقال داده اند و ملت واحد و یکپارچه ارمنی را به وجود آورده اند. یکی از این اقوام ارمنی ها بودند که به مرور ذخیره واژگانی غنی هایاساها و خورری ها و دیگران را در زبان خود جذب و هضم کردند و زبان خود را به زبان رایج ملی تبدیل کردند. زبان برای غنای بیشتر و ماندگاری نیازمند خط و کتابت است. یکی از دلایل اصلی پایداری و ماندگاری زبان ارمنی نیز همانا داشتن خط و کتابت است که در دهه های آغازین قرن پنجم میلادی با مجاهدت ها یک روحانی عالی مقام به نام مسروب ماشوتس به وجود آمد و زمینه ای ایجاد کرد که ملت ارمنی با اتکا به فرهنگ معنوی و نوشتاری خود در کوران های تاریخی بتواند استقلال ملی و هویت فرهنگی مستقل خود را حفظ و تثبیت کند.

لویس: روند تشکیل ملت ارمنی به گونه ای رسمی از سده های آخرین هزاره های دوم و سده های آغازین هزاره اول پیش از میلاد آغاز می شود. بهتر است به ما بگویید ارمنی ها در سپیده دم تاریخ و پیش از مسیحیت دارای چه باورهای دینی بوده اند؟ نوری زاده: ملت ارمنی هم مانند همه ملل جهان در دوران های مختلف تاریخی دارای باورهای خاص خود بوده است از توتیمس گرفته تا اساطیر و بعدها هم باور یکتاپرستانه. پیش از مسیحیت در ارمنستان باورهای اساطیری و میترائیستی یا پرستش ایزدمهر متداول بوده است. لویس: آیا به دلیل همسایگی ایران و ارمنستان ایزدستان های اساطیری این دو کشور تشابهی با یکدیگر داشته اند؟ نوری زاده: ملت ارمنی یکی از ملت های کهن تاریخ بشری است و در طول حیات خود با بسیاری از ملل کهن جهان به ویژه ایرانیان باستان، آشوری ها و یونانی ها دارای روابط تنگاتنگ معنوی و فرهنگی بوده است و به واسطه همین

لویس: هر نوعی به یک زبان دیگر علاقمند می شود و معمولا یکی از زبان های مطرح و رایج دنیا را انتخاب می کند. با این وصف من تصور می کنم شما یک پدیده هستید. برای ما بگویید که اصلا چرا زبان ارمنی را انتخاب کردید؟

نوری زاده: صادقانه باید بگویم که در واقع این انتخاب ارادی من نبوده است. گاهی در زندگی حوادثی پیش می آیند که از اراده انسان مستقل هستند و می توانند در زندگی و آینده انسان نقش مهمی ایفا کنند. من در سال ۱۳۳۰ در بندر انزلی به دنیا آمده ام. در دوران کودکی من این شهر یک شهر ساحلی توریستی بود و از سراسر ایران برای استفاده از آب دریا به این شهر می آمدند. شمار زیادی از ارمنی های ایرانی نیز جزو کسانی بودند که برای استفاده از آب دریا به این شهر می آمدند و من با آن ها در تماس نزدیک بودم.

علاوه بر این، محله زادگاهی من نیز یک محله کثیر المله یا اترناسیونالیستی بود. هم ارمنی ها بودند و هم گیلک ها و آذری ها و فارس ها و روس ها و آشوری ها و افراد وابسته به دیگر ملیت ها. مهم تر از همه این که همسایه های دیوار به دیوار ما ارمنی ها بودند و من با ارمنی ها؛ به ویژه بچه های همسن و سال ارمنی ام؛ بیشتر از دیگران در تماس بودم و با آن ها مراوده داشتم. این شد که به مرور زبان شفاهی ارمنی را آموختم. البته در همان حد و حدودی که معمولا بچه های ارمنی تبار تکلم می کنند و زیاد هم سلیس و ادبی نیست. بعدها که به گونه حرفه ای وارد دنیای ادبیات شدم و سرودن شعر به زبان فارسی را آغاز کردم و آن ها را در مطبوعات ادبی ایران به چاپ رساندم و به مثابه یک روزنامه نگار وارد عرصه روزنامه نگاری شدم با خودم فکر کردم حالا که با زبان شفاهی ارمنی آشنا هستم بهتر است زبان نوشتاری ارمنی را نیز فرا بگیرم و در صورت امکان در حد توان از طریق ترجمه آثار نویسندگان و شاعران ارمنی و چاپ و انتشار آن ها به ادبیات و فرهنگ ارمنی خدمت کنم. لذا در مدت ۴-۵ ماه نزد مرحوم «آرشی بابایان» شاعره معروف ارمنی الفبای ارمنی را آموختم و سپس با پیگیری و جدیت از طریق خود آموزی زبان نوشتاری ادبی ارمنی را نیز فرا گرفتم و به طور جدی به ترجمه و معرفی ادبیات ارمنی در مطبوعات فارسی زبان ایران پرداختم. بعدها نیز، وقتی در این عرصه بیشتر فعال شدم و به بررسی متون کهن ارمنی مشغول گردیدم نیاز به دانستن زبان کهن ارمنی یعنی «گرابار» را هم احساس کردم و به همین دلیل به اصفهان رفتم و در دانشگاه اصفهان نزد آقای خاژاک در گریگوریان که در آن سال ها رییس دانشکده ارمنی شناسی بود و زبان کهن ارمنی یعنی «گرابار» را خیلی خوب می دانست مدتی را به آموختن این زبان گذراندم که بعد ها در کارهای ادبی و پژوهشی ام بسیار سומند واقع شد.

لویس: اولین کارهای ترجمه ای شما چه هنگام در مطبوعات ادبی به چاپ رسید؟

نوری زاده: من از همان سال های ۹-۱۳۴۸ کار ترجمه و معرفی شعر شاعران ارمنی را آغاز کردم. البته در آغاز کار از همکاری دوستان ارمنی بهره مند می شدم. به این صورت که آن ها هم وظیفه انتخاب اثر را بر عهده می گرفتند و هم آن را بگونه تحت اللفظی برای من به زبان فارسی ترجمه می کردند و بعد من آن ها را به زبان شعری فارسی باز آفرینی می کردم. البته باید اعتراف کنم که از کارهای چاپ شده در این دوره چندان راضی نیستم و برخی از آنها را بعدها و حتی شخصا با زبان نوشتاری ارمنی آشنا شدم دوباره ترجمه و چاپ کردم. اما از سال ۱۳۵۰ به بعد یعنی از زمانی که با زبان نوشتاری ارمنی آشنا شدم به طور مستقل کار ترجمه ادبیات ارمنی و چاپ و انتشار آثار شاعران و نویسندگان ارمنی را شروع کردم. اولین کتابی که به طور مستقل منتشر کردم یک مجموعه شعر از گالوست خانست

جاذبه ها و ارزش های فراوان باشد اما به هنگام عبور از "صافی" ترجمه نتواند همه آن جاذبه ها و ارزش ها را به زبان دوم یا زبان ترجمه ببرد. البته این اصلاً کار ساده ای نیست. باید عرض کنم من تنها فرد غیر ارمنی هستم که به این کار دست می زنم. قطعاً اگر یک نفر ارمنی آشنا به زبان فارسی بخواهد اثر یک شاعر ارمنی را به فارسی ترجمه کند شیوه انتخاب او با شیوه انتخاب من فرقی خواهد داشت. دوستان ارمنی به دلیل آنکه ارمنستان در طول تاریخ با دشواری ها و صائب بسیاری مواجه بوده و پیوسته عرصه تاخت و تاز قدرت های سلطه گر و جبار شده با تلفات به این مسئله و با تأثیر پذیری به حق از آن معمولاً دارای گرایش های ویژه ملی هستند. یعنی انسان ارمنی به طور طبیعی و با تلفات به پیشینه تاریخی اش نیاز به رجعت به اصل ملی خود را با همه وجودش احساس می کند و این نیاز به رجعت در اصل به صورت گونه ای باور و بیتش برای او در آمده که بسیار هم شریف و پاک است و من شخصاً "برای آن احترام فراوان قابل هستم. اما با تکیه بر این احساس و گرایش، انتخاب یک اثر ادبی برای ترجمه و ارائه به خواننده فارسی زبان نمی تواند کارساز باشد. چرا که این گرایش به هنگام انتخاب ادبی شخص را به سمت و سویی می کشاند که در نهایت نمی تواند با استقبال یک خواننده غیر ارمنی مواجه شود. به همین دلیل به هنگام انتخاب اثر برای ترجمه باید سلیقه و انتخاب خواننده فارسی زبان و غیر ارمنی در نظر گرفته شود تا کار ارائه شده با استقبال خوانندگان مواجه گردد.

لوئیس: آیا این همان تعصب ملی است؟

نوری زاده: معمولاً واژه تعصب در زبان فارسی به صورت مفهوم ناخوشایند آن به کار برده می شود و به همین دلیل من اسم این احساس را تعصب نمی گذارم. این گرایش همان طور که اشاره کردم به دلیل مصائب تاریخی ملت ارمنی و به ویژه قتل عام بزرگ سال ۱۹۱۵ در ارمنستان غربی به دست دولت وقت ترکیه و مسایلی از این دست در انسان ارمنی پدیدار شده و واکنش طبیعی و قابل احترام یک انسان ارمنی به تاریخ است.

لوئیس: دلیل تمرکز و تأکید بسیار شما روی شعر شاعران ارمنی و ادبیات منظوم ارمنی به دلیل شاعر بودن خود شماست و به همین دلیل شعر را به نثر ترجیح می دهید؟

نوری زاده: این قضیه علاوه بر این که

یک مسئله ذوقی است تا حدودی هم جنبه تخصصی دارد. به عقیده من ادبیات ارمنی را باید از جنبه های گوناگون مورد ارزیابی

قرار داد. یک جنبه این ادبیات گرایش های ملی گرایانه یا ناسیونالیستی هنرمندان و شاعران ارمنی است که معمولاً در نثر بیشتر خود را نشان می دهد. حال آنکه این گرایش در شعر چندان خودی نشان نمی دهد و برای انتخاب اثر آزادی عمل بیشتری به من می دهد. به همین دلیل بیان مضمونی شعر عام تر و انسانی تر است. اما این به هیچ وجه به آن معنی نیست که در ادبیات منثور ارمنی اثری برای ارائه به خواننده فارسی زبان وجود ندارد. خیر به هیچ وجه چنین نیست. من در گذشته با بررسی ادبیات داستانی قرن اخیر ادبیات ارمنی توانستم یک مجموعه حجیم از آثار منثور نویسندگان ارمنی را به فارسی برگردانم و با نام باغ سیب، باران و چند داستان دیگر که به خوانندگان فارسی زبان عرضه کنم. در آینده نیز قصد دارم کار بررسی ادبیات داستانی ارمنی را به طور جدی و با وسواس پیش بگیرم و نمونه های قابل ارائه به خواننده فارسی زبان را برای ترجمه برگزینم و پس از ترجمه در یک مجموعه و یا مجموعه های مسلسل به خوانندگان فارسی زبان عرضه کنم. در عین حال در برنامه ام کار بررسی مجدد ادبیات منظوم ارمنی نیز گنجانده شده است. به این صورت که در نظر دارم ضمن بررسی آثار شاعران نامدار معاصر ارمنی شعرهای عاشقانه آن ها را برای ترجمه برگزینم و در مجله های جداگانه با عنوان مسلسل "عاشقانه های ارمنی" به خواننده فارسی زبان ارائه کنم.

لوئیس: قوالب شعری ارمنی با قوالب شعری فارسی دارای چه همسانی هایی است؟

نوری زاده: ادبیات منظوم ارمنی نیز مانند ادبیات منظوم ما دارای قانونمندی هایی است که می باید از سوی شاعران ارمنی به دقت مراعات شود. به رغم برخی تشابهات قالبی در شعر ارمنی و فارسی تخالف هایی نیز وجود دارد که حاکی از خود ویژگی قوالب شعری هر یک از این زبان هاست. مثلاً "در شعر فارسی معمولاً وزن عروضی مراعات می شود و هر قالب شعری دارای ویژگی های خاص خود است؛ غزل در زبان فارسی از شش تا چهارده بیت را شامل می شود و قافیه دارای قانونمندی های خاص خود است مانند ویژگی هایی چون حرف "روی" و "ردیف"

روابط نیز در بسیاری از زمینه های فرهنگی از جمله در زمینه باورهای ملی بسیاری تأثیر پذیری ها داشته است. ایزدستان اساطیری ارمنستان باستان نیز برخی از ایزدان ایزدستان های ملل کهن جهان به ویژه یونانی ها، ایرانی ها و آشوری ها را به عاریت گرفته است و آن ها را با برخی اعمال سلیقه ها به مثابه ایزدان خودی پرستیده است. هر چند که به دلیل مبارزه آشتی ناپذیر پرچمداران مسیحیت در ارمنستان با باورهای پیش از مسیحیت و پرستشگاه ها و بتکده ها امروزه پژوهشگران ارمنی قادر نیستند نمای کاملی از ایزدستان اساطیری ارمنی ترسیم کنند و تنها یک ایزدستان کوچک با هشت- نه ایزد معرفی کرده اند. حال آنکه ایزدستان اساطیری ارمنی وارث ایزدستان اساطیری پرایزد خت ها و اورارتوها نیز بوده است. در ایزدستان اساطیری خت ها بر اساس آثار به دست آمده در "یازیلی کایا" واقع در حدود دو کیلومتری ویرانه های "ختوسا" (حتوسا) پایتخت باستانی امپراتوری خت ها (هیتی ها) چنین بر می آید که خت ها در ایزدستان پرایزد خود تنها دوازده ایزد برای جنگ و جنگاوری داشته اند. به گونه ای که همه پژوهشگران بر شمار بودن ایزدان اساطیری خت ها را یکصد پذیرفته اند و به ایزدستان آنان «هزار ایزد و ایزد بانو» نام نهاده اند. علاوه بر این ارمنی ها بسیاری از ایزدان اساطیری ایران باستان و یونان را نیز در ایزدستان خود به عاریت گرفته بودند. مثلاً "اهوره مزدا"ی ایرانی در ایزدستان ارمنستان باستان با نام "آرامزاد" پدر ایزدان شناخته شده بود و "آناهیتا"ی ایران باستان با برخی تغییرها به صورت ایزد بانو "آناهید" ارمنی در آمده بود که یک ایزد بانوی محبوب و مقتدر بوده است.

لوئیس: در تاریخ نشانه های فراوان وجود دارد که حکایت از دوستی ایرانیان و ارمنیان می کند. این دوستی در چه حد بوده است؟

نوری زاده: علاوه بر هزاره ها دوستی و همجواری اقوام و طوایف ساکن در دو واحد جغرافیایی ایران و ارمنستان، ملت ارمنی بیش از ۲۷۰۰ سال پیشینه مکتوب دوستی با ایرانیان دارد. یعنی از سال های بعد از ۶۱۲ پیش از میلاد. در این دوران امپراتوری "ماد" و "بابل" با هم پیمانی یکدیگر بر ضد آشور وارد جنگ شدند و شهر "نینوا" پایتخت آشور را تسخیر و طعمه حریق کردند. ارمنی ها در این جنگ به سرکردگی رهبر خود که در تاریخ از او "بارویر" نام برده شده است به ایرانی ها یاری رساندند و به همین دلیل پادشاه ماد "بارویر" سرکرده ارمنی ها را به پاس این همکاری و مساعدت به دریافت تاج مفتخر کرد و او به مثابه نخستین پادشاه ارمنی و رهبر سرزمین "ارمه" یا "اورمه" در عرصه

تاریخ ظاهر گردید. بدینگونه تاریخ مکتوب دوستی ملل ساکن در ایران و ارمنستان از همان زمان آغاز می شود و این همسایگی علاوه بر مناسبات سیاسی شامل روابط فرهنگی نیز بوده است و ملت ارمنی در بسیاری از زمینه های فرهنگی از ایرانیان وام گیری هایی داشته است. این وام گیری ها عرصه های گوناگونی را شامل می شود که می توان از آنجمله به وام گیری هایی در زمینه های آداب و سنن اسامی خاص و عام، اعیاد ملی و جنبه های دیگر فرهنگی اشاره کرد.

لوئیس: آقای نوری زاده در اینجا مایل هستیم بحث را به عرصه ادبیات بکشانیم. می خواستیم بدانیم شما در هنگام ترجمه شعر، شاعران را بر چه اساسی انتخاب می کنید. بر مبنای علاقه تخصصی خودتان یا شهرت و محبوبیت شاعران؟

نوری زاده: ببینید من علاوه بر وظیفه شهروندی یک وظیفه دیگر هم دارم و آن وظیفه هنرمندانه است. دادن آگاهی و کمک به ایجاد فرهیختگی ذهنی در خواننده اثر مسئله ای است که در حیطه این وظیفه می گنجد. من پیوسته سعی می کنم آثاری را برای ترجمه انتخاب کنم که دارای ارزش های ادبی- انسانی باشند و به زندگی خدمت کنند و از درد و نیاز مشترک انسان معاصر صحبت به میان آورند و شاعران ارمنی نیز به مثابه شهروندان جهان معاصر دغدغه همنوع خود و انسان معاصر را دارند و می کوشند در آثار خود نیازها و درد مشترک انسان معاصر را بازتاب دهند.

لوئیس: آیا تمام آثار یک هنرمند را به دقت بررسی و مطالعه می کنید و سپس از میان آن ها انتخاب می کنید یا اینکه معیارهای دیگری دارید؟

نوری زاده: من ابتدا سعی می کنم همه آثار یک شاعر و نویسنده را به دقت بخوانم و آن ها را با معیارهای ویژه خودم برای ترجمه بسنجم و مطابقت کنم. در صورتی که اثری با معیارهای هنری من همخوانی داشت و در عین حال دارای ارزش های ادبی فوق العاده ای بود و توانایی گذر از "صافی" ترجمه را هم داشت آن را برای ترجمه و ارائه انتخاب می کنم. شما می دانید که همه آثار شعری توانایی گذر از صافی ترجمه را ندارند. یک شعر ممکن است به زبان اصلی دارای

و چیزهایی مثل "ردف" و "قید" و "تأسیس" و "دخیل" و "وصل" و "خروج" و "مزید" و غیره حال آنکه قافیه در شعر ارمنی فاقد این ویژگی هاست و در واقع به صورت همصوتی حروف آخر مصرع ها متجلی می شود. گاه نیز تنها پسوند های آخرین واژه های مصرع ها قافیه به شمار می روند. جای قافیه ها نیز در ابیات هر قالب شعری ارمنی با جای قافیه ها در ابیات قالب های شعری فارسی و عربی غالباً تفاوت دارد. می توان گفت که شعر ارمنی "قافیه" را از شعر عرب به عاریت گرفته اما قواعد آن را منطبق با ویژگی های خود، پرداخته است. به هر حال مترجم شعر ارمنی به ناگزیر باید با قوالب شعری هر دو زبان و ادبیات آشنا باشد تا هنگام کار دچار مشکل نشود.

لوئیس: اشعار خود شما معمولاً به چه زبانی و با کدام قالب ها سروده می شود؟
نوری زاده: من به هر دو زبان شعر می سرایم. اشعار فارسی ام را با "وزن نیمایی" می سرایم و به هنگام سرودن شعر ارمنی با توجه به مضمون و محتوی قالب مناسب را برمی گزینم.

لوئیس: هیچوقت سعی کرده اید اشعار ارمنی خودتان را به زبان فارسی برگردانید؟
نوری زاده: راستش شما با این پرسش خود مرا به یک اعتراف ناگزیر ادبی وادار می کنید. من باید صادقانه اعتراف کنم که چندین بار هوس کرده ام شعرهای ارمنی را به فارسی ترجمه کنم اما باور کنید خیلی خودمانی بگویم "دلم نیومده". آن "پاتوس" شعری که هنگام خواندن اشعارم به زبان ارمنی در آن ها احساس می کنم به هنگام ترجمه رنگ می بازد. یا شاید چون شعر را در اصل به زبان ارمنی سروده ام در ترجمه ارضاء نمی شوم. در هر حال تجربه ترجمه شعر ارمنی خودم به

زبان فارسی با موفقیت همراه نبوده و روح شاعرانه مرا قانع نکرده است. قطعاً شاعرانی که من شعر آنها را به زبان فارسی ترجمه کرده ام اگر دوباره زندگی کنند و زبان فارسی را هم بیاموزند مرا نفرین خواهند کرد.

ناگفته نماند برخی از دوستان که به کار نقد ادبی مشغول هستند بر این باورند که بنده شعرهای شاعران ارمنی را بازآفرینی و بازتولید کرده ام و آن ها را به صورت شعر فارسی ارائه کرده ام. تمام تلاش من هم همین است یعنی قابل درک و دریافت کردن شعر شاعران ارمنی برای خوانندگان فارسی زبان.

لوئیس: ترجمه شعر با ترجمه نثر چه تفاوت هایی دارد؟

نوری زاده: بی گمان این دو مسئله تفاوت هایی با هم دارند. مثلاً برای ترجمه شعر مترجم حتماً باید خودش هم شاعر باشد تا بتواند روح شعر یا "پاتوس" آن را دریافت کند و سپس با به کار بردن ایجازها و ایماژهای شاعر اصلی، شعر را در زبان ترجمه بازآفرینی کند. به گونه ای که خواننده فارسی زبان قادر باشد از طریق آن به روح شعری اثر دست یابد در مورد ترجمه اثر منثور نیز باید بگویم که برای ترجمه یک رمان یا یک داستان بلند و کوتاه مترجم اگر خود داستان نویس و رمان نویس نیست الزاماً باید با ظرایف و فنون خلق یک رمان یا یک داستان کوتاه و بلند به خوبی آشنا باشد تا حاصل کارش خواننده فرهیخته و صاحب نظر را راضی و قانع کند.

لوئیس: هنگام خواندن شعرهایی که شما ترجمه کرده اید گونه ای یکدستی در سبک و بیان احساس می شود و در مورد همه شاعران تعمیم می یابد. پتروس دوریان با همان سبک و بیانی از سیاهی ها و شکست های عشقی می گوید که "میساک متسارنتس" از طبیعت و عشق به طبیعت و ذوب شدن در آن می گوید و یا "سیامانتو" اشعار رزمی و میهنی خود را می سراید. می خواهم این طور بگویم که در همه ترجمه ها وحدت در قالب های بیانی میان همه شاعران تعمیم یافته است.

نوری زاده: شما به درستی این موضوع را دریافته اید و من کاملاً حق را به جانب شما می دانم. در اینجا من به ناگزیر باید به دو مسئله کاملاً تخصصی اشاره کنم. اول این که یکی از معیارهای تعیین کننده من برای انتخاب شعر، آزاد بودن شعر از لحاظ قالب است. مگر در موارد استثنایی که قالب مشابه ارمنی در شعر فارسی هم وجود داشته باشد. حال آنکه بسیاری از قالب های شعری ارمنی تشابهی با قالب های شعری فارسی ندارند. در این صورت ضرورت "قالب سازی" برای شعر شاعر ارمنی پیش می آید که من به آن تن در نمی دهم. پس معیار کلی انتخاب شعر برای ترجمه به زبان فارسی برای من آزاد بودن شعر از لحاظ قالب است و همین مسئله باعث می شود که در ترجمه تشابه بیانی و سبکی میان شعرهای پتروس دوریان و "میساک متسارنتس" و "سیامانتو" مشاهده کنید. یک موضوع دیگر این است که من به هنگام ترجمه یک شعر باوفاداری کامل به متن آن، شعر

من برای انتخاب یک اثر برای ترجمه معیارهای ویژه خودم را دارم

لوئیس: بگذارید مثال بهتری بزنم یک مترجم می خواهد دو اثر معروف ایرانی را ترجمه کند. در یک طرف اشعار عاشقانه-عرفانی مولانا قرار دارد و در سمت دیگر اشعار حماسی فردوسی با ضرباهنگ تند و کوبنده رزمی. در این حالت مترجم به ناگزیر برای ترجمه عواطف و قلم خود را نیز سهیم می کند. آیا باز هم باید در ترجمه اشعار این دو شاعر یکدستی قالبی از سوی مترجم حفظ شود؟

نوری زاده: اگر یک مترجم دارای چنان شجاعتی باشد که در یک زمان به سراغ دو شاعر با دو سبک بیانی کاملاً متضاد برود و بخواهد آثار شعری آنها را به یک زبان ترجمه کند، به ناگزیر باید اقدام به "قالب سازی" کند. یعنی هم برای مولانا قالب بسازد و هم برای فردوسی. و از آنجایی که معمولاً قالب های شعری هر زبانی با قالب های شعری زبان های دیگر تفاوت دارد. ما نمی توانیم ادعا کنیم که در جایی از دنیا و به یکی از زبانها ترجمه های موفق و صد در صد قابل قبولی از مولانا و فردوسی ارائه شده است. ترجمه های ناموفق و غیر قابل اعتنای "قیشر" انگلیسی از رباعیات خیام گویا ترین نمونه است. من به این باور هستم که اصولاً شعر نباید ترجمه شود و برای درک و دریافت لذت هر شعری الزاماً باید به زبانی که سروده شده است آن را خواند. ترجمه شعر در بهترین و استادانه ترین حالت تنها قادر است محتوا و مضمون شعر را به یک زبان دیگر انتقال دهد و ناچار است دیگر ظرایف و ویژگی های شعر را قربانی کند.

لوئیس: آقای نوری زاده فکر می کنم در پایان گفتگو بهتر باشد خودتان در زمینه کتاب هایی که انتشار داده اید با خوانندگان لوئیس صحبت کنید.
نوری زاده: بله حتماً. باید عرض کنم که دوازدهمین کتاب من که ترجمه یک رمان کلاسیک از نویسنده نامدار ارمنی فردوس است با نام "آمالیا" به تازگی به بازار کتاب عرضه شده است. من فهرست وار باید عرض کنم که علاوه بر ترجمه و چاپ آثار نویسندگان و شاعران ارمنی در روزنامه ها و هفته نامه ها و ماهنامه ها و فصلنامه های ادبی و علاوه بر کتاب هایی که در طول گفتگو به آنها اشاره شد، کتابهایی چون "۲۶ کمیسر" یا "کمون باکو" از هراچیا کوچار؛ "سرودهای سرخ" (یک مجموعه شعر از شاعر نامدار ارمنی یقیشه چارنتس)؛ "آی وطن! آی وطن!" (مجموعه شعر و قصه از هوهانس تومانیان)؛ "تسولاک" (یک داستان بلند از آکسل باگوتس)؛ "صد سال شعر ارمنی" (نمونه های شعری بیش از هفتاد شاعر ارمنی با یک پیشگفتار ۱۴۸ صفحه ای در باره تاریخ و فرهنگ ارمنی)؛ کتاب پژوهشی "تاریخ و فرهنگ ارمنستان"؛ کتاب "باغ سیب، باران و چند داستان دیگر" (۲۰ داستان کوتاه و بلند از ۱۵ نویسنده نامدار ارمنی) و "سلام بر شما ارمنی ها" (مجموعه شعرهای ارمنی من) کتاب هایی هستند که بنده تاکنون منتشر کرده ام.

لوئیس: آقای نوری زاده ما به خاطر شرکت در این گفتگو از شما متشکریم. نوری زاده: من هم از شما به خاطر این که حوصله به خرج دادید و به پرچانگی های من گوش فرا دادید سپاسگزارم و برای مجله لوئیس عمر با غیرت و طولانی آرزو می کنم.

گفتگو از: آزاده عصاران